

Manipulacije finansijskim izvještajima primjenom kreativnog računovodstva

STRUČNI RAD

UDK 657.632

343.9.024:336.7

DOI: 10.56362/Rev23104085B

Mehmed Budić¹

Rezime: Osnovu za istinito i fer prikazivanje imovinsko-finansijskog i prinosnog položaja privrednih društava predstavljaju zakonski propisi i međunarodna profesionalna računovodstvena regulativa. Ukoliko su finansijski izvještaji sastavljeni u skladu sa odgovarajućim načelima i principima, korisnici finansijskih izvještaja su u mogućnosti da na bazi istih donesu adekvatne odluke. Ta slika nerijetko može biti iskrivljena. Sve mjere koje su namjerno sprovedene sa ciljem da finansijski izvještaji ne pokazuju pravu finansijsku i prinosnu snagu preduzeća mogu da se obuhvate terminom „kreativno računovodstvo“.

Primljen: 31.01.2023.

Prihvaćen: 30.09.2023.

Objavljen: 30.12.2023.

Ključne reči: prevare, smicalice, manipulacije, lažiranje finansijskih izvještaja, zloupotreba pravnih propisa

UVOD

Jasne definicije prevare u finansijskim izvještajima teško je razlučiti od deklarativnih i/ili autoritativnih izjava, prvenstveno zato što je tek u posljednjem desetljeću računovodstvena struka koristila riječ prevara u svojim stručnim proglasima. Prije su se koristili pojmovi namjerne greške ili nepravilnosti. Američki institut ovlaštenih javnih računovođa (1) u Izjavi o računovodstvenim standardima (SAS) br. 82, definira prevaru u finansijskim izvještajima kao namjerni pogrešni prikaz ili propust u finansijskim izvještajima. Prevare u finansijskim izvještajima definira Udruženje ovlaštenih ispitivača prevara (ACFE) kao: namjerni promišljeni pogrešni prikaz ili ispuštanje značajnih činjenica ili računovodstvenih podataka koji dovodi u zabludu, a kad se razmatra sa svim raspoloživim informacijama, uzrokuje da čitatelj promijeni ili prepravi svoj sud ili odluku (2).

Široko prihvaćenu definiciju prevare u finansijskim izvještajima, artikulirala je i Nacionalna komisija za lažno finansijsko izvještavanje (6) kao namjerno ili nemarno vođenje, bilo čin ili propust, koji rezultira zavaravajućim finansijskim izvještajima.

Zajedničko ovim definicijama jeste da je prevara, posebno prevara u finansijskim izvještajima, promišljena obmana s namjerom uzrokovanja zla, povrede ili štete. Pojmovi prevara u finansijskim izvještajima i prevara menadžmenta koriste se zamjenski, prvenstveno jer (1) menadžment je odgovoran za izradu pouzdanih finansijskih izvještaja i (2) fer prezentiranje, poštenje i kvaliteta procesa finansijskog izvještavanja odgovornost je menadžmenta.

¹ Federacija BiH.
E-mail: mehmed.budic@gmail.com

Postoje razlike u prirodi, smjerovima i odrednicama prevara u finansijskim izvještajima u SAD i drugim zemljama. U SAD prevare u finansijskim izvještajima obično uzrokuju menadžerske manipulacije zaradama kako bi se prevarili raspršeni investitori, dok se u Evropi prevare u finansijskim izvještajima počinu za dobrobit dioničara koji imaju kontrolu, a na štetu manjinskih dioničara.

Nevjerodostojno finansijsko izvještavanje

Pri računovodstvenim podacima se susrećemo sa brojnim načinima i metodama krivotvorenja. U osnovi postoje tri osnovna načina krivotvorenja podataka:

- zloupotreba pravnih propisa;
- manipulacije u računovodstvenom evidentiranju; te
- neposredno krivotvorenje podataka u računovodstvenim iskazima. (4)

Pri zloupotrebi pravnih propisa, radi se o zloupotrebi pravnih normi, tako da se naizgled stvori slika njihova poštivanja, a u stvari se unutar propisa traže putevi i stranputice, kako bi se postigli željeni poslovni ciljevi. Da bi se postigao taj cilj, brojnim se manipulacijama stvore drugačije vrijednosti sredstava, troškova i odliva. Pri manipulacijama u računovodstvenom evidentiranju se radi o fiktivnim ili nepravilnim načinima računovodstvene obrade podataka, s namjerom da se prikrije prava slika o stanju sredstava, izvora sredstava ili poslovnom rezultatu.

Računovodstveni iskazi i drugi finansijski izvještaji, glavna su svjedočanstva o imovinsko – finansijskom položaju, te o poslovnoj i novčanoj uspješnosti poslovnog subjekta. Do njihovog osporavanja može doći usljed neposrednog krivotvorenja podataka u finansijskim izvještajima, posebno u temeljnim računovodstvenim iskazima, pri čemu se počinitelj tih djela ne odlučuje za manipulacije u samom evidentiranju, već manipulira podacima iz bilansa, npr. prenosi ih u posebne tabele i svrstava u neprave skupine, ili ih ne prikaže u stvarnoj vrijednosti, jer želi prikazati ciljanu vrijednost ekonomske kategorije (5).

Računovodstveno „prekrajanje“ poslovnog rezultata često je nezakonit put menadžmenta, kako bi ovladali tržištem, pridobili ugodniju tržišnu vrijednost preduzeća, veće menadžerske bonitete ili druge ciljeve. Često se radi o izvještavanju o poslovnom uspjehu koji se stvarno nije ostvario.

PREVARE U RAČUNOVODSTVU

U računovodstvu su se uvijek događale prevare iza kojih su slijedili finansijski kolapsi. U posljednje vrijeme, to se dešava u sve većem obimu i s težim posljedicama za globalnu javnost. Rukovodstva preduzeća su u nedavnoj prošlosti, koristeći računovodstvenu

profesiju, često javnost dezinformisala o imovinskom-finansijskom položaju i uspješnosti poslovanja preduzeća, i to na sljedeće načine:

- inflacijske zarade 1963-1973;
- „punjenje“ poslovnih knjiga preduzeća nepostojećim zalihama 1968-1981;
- špekulisanje vrijednosnim papirima (čekovi, mjenice, obveznice) 1977-1984;
- „zavođenje“ revizora dvostrukim evidencijama 1983-1988; i
- manipulisanje količinskim i vrijednosnim godišnjim popisom 1986-2002. (4)

Također smo bili svjedoci velikog finansijskog kolapsa, koji je bio posljedica namjernog (prevarantskog) „naduavanja prihoda“, skrivanja dugova i manipulisanja uprave zaradom zaposlenih, a sve je to za sobom povuklo američke berzanske indekse u 2001. godini, da su samo oni izgubili 90% svoje vrijednosti.

Statistika praćenja prevara prema profesijama navodi upravo računovodstvenu profesiju i rukovodioce na najvišim položajima odlučivanja, kao najčešće vršioci prevara. Prema istraživanju Udruženja ovlaštenih istražitelja prevara (engl. Association of Certified Fraud Examiners – ACFE) iz 2008. godine (4), čak 28,9% počinitelja prevara čine zaposleni u računovodstvenom sektoru, što zajedno sa 17,8% rukovodilaca na najvišim nivoima, predstavljaju brojno najveću skupinu izvršitelja prevara.

Tabela 1. Broj prevara po osnovi sektora počinioca

Odjeljenje	Broj slučajeva	% slučajeva	Prosječni gubitak
Računovodstvo	231	28,90%	200.000 \$
Izvršni/ Top menadžment	142	17,80%	853.000\$
Operativa	129	16,10%	80.000\$
Prodaja	93	11,60%	106.000\$
Potrošačke usluge	49	6,10%	45.000\$
Finansije	31	3,90%	252.000\$
Skladištenje zaliha	24	3,00%	100.000\$
Nabavka	22	2,80%	600.000\$
Proizvodnja	19	2,40%	100.000\$
Informacione tehnologije	16	2,00%	93.000\$
Marketing/Odnosi sa javnošću	8	1,00%	80.000\$
Pravna služba	8	1,00%	1.100.000\$
Upravni odbor	8	1,00%	93.000\$
Ljudski resursi	7	0,90%	325.000\$
Istraživanje i razvoj	7	0,90%	562.000\$
Interna revizija	6	0,80%	93.000\$

Izvor: (4., str.248)

S druge strane, iako čine najveću skupinu, iznos prevara koje su počinjene od strane zaposlenih u računovodstvu nije ujedno i vrijednosno najveći, što je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 2. Prosječan gubitak po osnovu odjeljenja počinioca

Odjeljenje	Broj slučajeva	% slučajeva	Prosječni gubitak
Pravna služba	8	1,00%	1.100.000\$
Izvršni/Top menadžment	142	17,80%	853.000\$
Nabavka	22	2,80%	600.000\$
Istraživanje i razvoj	7	0,90%	562.000\$
Ljudski resursi	7	0,90%	325.000\$
Finansije	31	3,90%	252.000\$
Računovodstvo	231	28,90%	200.000\$
Prodaja	93	11,60%	106.000\$
Skladištenje zaliha	24	3,00%	100.000\$
Proizvodnja	19	2,40%	100.000\$
Informacione tehnologije	16	2,00%	93.000\$
Upravni odbor	8	1,00%	93.000\$
Interna revizija	6	0,80%	93.000\$
Operativa	129	16,10%	80.000\$
Marketing/Odnosi sa javnošću	8	1,00%	80.000\$
Potrošačke usluge	49	6,10%	45.000\$

Izvor: (4, str.248).

Prevare se najčešće dešavaju, tamo gdje su kontrole slabe, gdje se ne primjenjuju ili ne postoje. Zato je jako važno da se, u kontekstu kontrole poslovanja, prvenstveno utvrdi stepen internih kontrola u preduzeću. Osaživanje kontrola može pomoći u smanjenju prilika za prevaru. U narednoj tabeli je prikazan postotak prevara prema tipu kompanije i prosječni gubici od prevare koji su zabilježeni u SAD.

Tabela 3. Postotak prevara prema tipu kompanija i prosječni gubici od prevara

Postotak prevara i prosječna šteta prema tipu kompanije - ACFE studija 2008.	
Tip kompanije	Postotak prevara od ukupno /prosječni gubitak
Privatne kompanije	39,1% od svih istraženih prevara Prosječni gubitak: 278.000 USD
Javne kompanije (kompanije na berzi)	28,4% od svih istraženih prevara Prosječni gubitak: 142.000 USD
Male kompanije (manje od 100 zaposlenih)	38,2% od svih istraženih prevara Prosječni gubitak: 200.000 USD
Srednje kompanije (od 101 do 999 zaposlenih)	20,0% od svih istraženih prevara Prosječni gubitak: 176.000 USD
Velike kompanije (od 1.000 do 9.999 zaposlenih)	23,0% od svih istraženih prevara Prosječni gubitak: 116.000 USD
Najveće kompanije (preko 10.000 zaposlenih)	8,9% od svih istraženih prevara Prosječni gubitak: 147.000 USD

Izvor: (4, str.249).

Prevara se obično definiše kao lišavanje nekoga, nečega, prevarom, što može da bude direktna krađa, zloupotreba sredstava ili drugih resursa, ili složeniji prestupi, kao što je *lažno računovodstvo i davanje lažnih informacija*. U pravnom smislu sve ove aktivnosti su isti prekršaj – prevara.

PODRUČJA ZLOUPOTREBE KREATIVNOG RAČUNOVODSTVA

Zloupotreba kreativnog računovodstva, u praksi, poprima različite forme kao što su: upravljanje zaradom (engl. earnings management), nasilno (agresivno) računovodstvo (engl. aggressive accounting), izgladivanje zarade (engl. income smoothing) i lažiranje finansijskih izvještaja (engl. fraudulent financial reporting) (4). Upravljanje zaradom može biti motivirano ciljevima menadžera, analitičara i računovođa, da prikažu ujednačene iznose zarada u više uzastopnih perioda.

Agresivno računovodstvo podrazumijeva pretjeranu primjenu i izbor računovodstvenih postupaka, da bi se prikazao željeni rezultat. Ovaj postupak podrazumijeva primjene postupaka, preko dopuštenih standarda ili u situacijama, kada za to nema opravdanja, odnosno, nepravilna knjiženja. Najčešći postupci agresivnog računovodstva su prenamaglašenja revalorizacija i agresivna kapitalizacija. U agresivno računovodstvo se ubraja: dodatno terećenje rashoda sa protuknjiženjima fiktivnih stavki na potražnoj strani; međusobno zatvaranje stavki kupaca i dobavljača bez povezanosti u poslovnim događajima; povećanje prihoda na osnovu smanjenja stavki rezervisanja itd.

Izgladivanje zarade je postupak kojim se postiže prikaz stalnog rasta zarada, bez oscilacija. Cilj izgladivanja zarade jeste ujednačen prikaz ostvarenog prihoda i profita, za više uzastopnih godina.

Lažiranje finansijskih izvještaja podrazumijeva namjerne pogreške, prepravljanje finansijskih izvještaja i ispostavljanje lažnih dokumenata, kako bi se prikazao željeni rezultat, a najčešći pojavnici oblici su prodaja na „crno“, terećenje troškova na rashode ili zalihe, ispostavljanje lažnih računa, fiktivne prodaje povezanim preduzećima, obračuni lažnih putnih naloga, skrivene isplate dobiti, trošenje resursa preduzeća u privatne svrhe itd.

Jedan od vodećih autoriteta u Americi u otkrivanju manipulacija izazvanih primjenom postupaka kreativnog računovodstva, u svrhu lažiranja finansijskih izvještaja, Howard Schilit, grupisao ih je u sedam dijelova i nazvao „*Smicalicama*“ (engl. *shenanigans*).

Računovodstveni trikovi koje računovođe najčešće koriste za lažiranje finansijskih izvještaja su:

- Smicalica br. 1 – prerano priznavanje prihoda ili priznavanje prihoda upitne kvalitete;
- Smicalica br. 2 – priznavanje fiktivnog prihoda;

- Smicalica br. 3 – napuhivanje zarade izvanrednim dobicima;
- Smicalica br. 4 – prebacivanje tekućih rashoda u raniji ili kasniji obračunski period;
- Smicalica br. 5 – pogrešna knjiženja ili nepravilno reduciranje obaveza;
- Smicalica br. 6 – prebacivanje tekućeg prihoda u kasniji period;
- Smicalica br. 7 – prebacivanje budućih rashoda u tekući period.

U slučaju preranog priznavanja prihoda ili priznavanja prihoda upitne kvalitete, najčešći primjeri su: priznavanje prihoda od usluga ili proizvoda, za usluge koje će biti realizirane tek u narednom periodu, ili proizvoda koji kupcu još nisu isporučeni; priznavanje prihoda za usluge koje kupac nije dužan platiti; prodaja pridruženim preduzećima; prisvajanje i priznavanje tuđih prihoda kao svojih; precjenjivanje bezvrijednih stvari i njihova prodaja po visokoj cijeni.

Priznavanje fiktivnog prihoda nastaje usljed: priznavanje prihoda, kada nisu ispuanjene zakonske pretpostavke; priznavanje odobrenog rabata od strane dobavljača kao prihoda; priznavanje prihoda od prodaje u visini prodajne cijene nekretnina; priznavanje prihoda od prodaje preduzeća, nakon poslovnog spajanja; priznavanje finansijskih i drugih prihoda kao prihoda od prodaje.

Za napuhivanje zarada izvanrednim dobicima imanentno je: napuhivanje profita prodajom ranije otpisane imovine; stvaranje prihoda reklasifikacijom stavki u bilansima; korištenje dobiti od prodaje nekretnina za smanjenje tekućih rashoda; uključivanje dobitka na prodaji nekretnina u prihode od prodaje.

Prebacivanje tekućih rashoda u raniji ili kasniji obračunski period realizuje se kapitaliziranjem tekućih operativnih troškova i kasnije terećenjem na rashode; prebacivanje tekućih troškova u prethodni period uz pomoć primjene promijenjene računovodstvene politike; smanjenje ispravke vrijednosti imovine; priznavanje rashoda od umanjenja imovine (npr. goodwill); prebacivanje troškova amortizacije u kasnije periode, odnosno prolongiranje vijeka upotrebe, tzv. „*rastezanje*“ amortizacije.

Pogrešna knjiženja ili nepravilno reduciranje obaveza nastaju usljed: priznavanja ranije stvorenih fiktivnih rezervi u prihod; smanjenja obaveza mijenjanjem računovodstvenih pretpostavki; davanja neopravdano velikih popusta; namjerno pogrešnog knjiženja rashoda uz formiranje (priznavanje) nepostojećih obaveza kao protustavke; knjiženje avansa u prihode, iako obaveza nije izvršena.

Prebacivanje tekućeg prihoda u kasniji period realizuje se stvaranjem rezervi, te njihovo kasnije priznavanje u prihode, kao i priznavanje prihoda kod pripajanja, koji je zarađen prije pripajanja.

Najveći broj računovodstvenih skandala nastao je usljed napuhivanja i lažiranja prihoda i to radi privlačenja investitora, povećanja ili održavanja cijena dionica, povećanja tržišne vrijednosti, ostvarivanja menadžerskih bonusa, izbjegavanja opasnosti od preuzimanja zbog loših rezultata.

Iako nema pravila gdje će se i kakve manipulacije pojaviti, ovdje treba naglasiti da ciljevi manipulacija poslovnim rezultatima ovise i o tome radi li se o:

- javnim kompanijama koje kotiraju na berzi; ili o
- privatnim kompanijama. (3)

Naime, dok kod javnih kompanija, postoje jaki razlozi za prikazivanjem boljih poslovnih rezultata, toga kod privatnih kompanija najčešće nema. Težnja da privatne kompanije iskažu bolje rezultate od stvarnih može se pojaviti kad imaju namjeru izaći na berzu ili kad ne žele da prikažu gubitke kako ne bi uništili finansijski rejting koji im je potreban za dobivanje kredita od banaka. Kod privatnih kompanija češća je težnja da se mogući visoki poslovni rezultati umanje i prebace u iduće razdoblje.

Prema tome, na forenzičaru leži zadatak da procjeni okolnosti kad je vjerovatno da će poslovni rezultati biti precijenjeni ili podcijenjeni. Nakon temeljnog obrazovanja u razvijanju vještina forenzičara, jedna od najvažnijih stvari je analiza praktičnih slučajeva i mogućnosti lažiranja i prevara u finansijskim izvještajima. To znanje forenzičarima omogućava brže istraživanje mogućih lažiranja, krivotvorenja i prevara jer prevaramanti vrlo slično razmišljaju i ponavljaju iste postupke. Ocjena pojavnih oblika manipulacija u finansijskim izvještajima kod nas je intuitivna jer pravih istraživanja tog područja još nema. To su slijedeće manipulacije:

1. manipulacija troškovima i rashodima;
2. manipuliranje prihodima;
3. manipuliranje rezervisanjima;
4. stvaranje nerealne aktive – kapitalizacija tekućih troškova;
5. agresivna revalorizacija radi poboljšanja slike o solventnosti i smanjenja dojma o visokim zaradama;
6. skrivanje obaveza;
7. izvlačenje novca iz preduzeća;
8. složene transakcije;
9. krađa gotovine.

Manipulacije troškovima i rashodima

Kod nas su manipulacije radi povećanja ili smanjenja troškova ipak najčešće. Razlozi za lažno povećanje troškova su najčešće:

- nastojanja da se smanji dobit pa time i porez na dobit;
- nastojanje da troškovi terete na tekuće razdoblje kako bi se rasteretilo iduće razdoblje;
- povećanje troškova u tekućoj godini kako bi se sa stvaranjem skrivenih rezervi povećali prihodi u idućoj godini.

Razlozi za lažno snižavanje troškova najčešće su:

- izbjegavanje prikazivanja gubitka;
- skrivanje gubitaka; ili
- povećanje dobiti radi dobivanja nagrada i ostalih kompenzacija.

Manipuliranje prihodima

Razlozi za lažno povećanje prihoda su najčešće:

- nastojanje da se poveća dobit, pa time i nagrade direktorima;
- nastojanje da se sakriju gubici.

Postupak lažnog snižavanja prihoda je *redukcija prihoda*. Redukcija prihoda radi se s namjerom da prihod ne „iskoči“ previše iznad prethodne i posebno naredne godine. Naime, *iskakanje* previsokog prihoda u jednoj godini može stvoriti dojam pada u narednoj godini, što može prouzrokovati pad vrijednosti dionica čak neovisno o ostvarenoj dobiti. Menadžeri zbog toga nastoje stvoriti dojam stalnog rasta poslovanja, a ne velikih oscilacija, jer oscilacija prihoda stvara dojam povećanog rizika ulaganja u ta preduzeća i rada s tim preduzećima.

Manipuliranje rezervisanjem

Stvaranje rezervi pomoću agresivnih ili lažnih rezervisanja primjenjuje se tijekom dobrih godina kako bi se rezervisani (uštedeći) „novčići“ koristili za popravljavanje rezultata u lošijim godinama. Iako postoje različiti načini stvaranja skrivrenih rezervi, to se najčešće postiže priznavanjem različitih vrsta rezervisanja.

Stvaranje nerealne aktive – kapitalizacija tekućih troškova

Priznavanje nematerijalne imovine nastale razvojem zahtijeva ispunjenje uvjeta prema MRS 38 – Nematerijalna imovina. Iako MRS 38 nastoji ograničiti zloupotrebu kapitaliziranja interno stvorene nematerijalne imovine, to ipak nije jednostavno. MRS 38 zabranjuje kapitaliziranje sljedeće nematerijalne imovine:

- a) interno stvoreni goodwill (MRS 38., t.48.)
- b) troškovi nastali u fazi istraživanja interno stvorene nematerijalne imovine (MRS 38., t.54.)
- c) interno stvoreni zaštitni znakovi, oznake, publicirajući nazivi, popisi kupaca i druge slične stvari ne priznaju se kao nematerijalna imovina (MRS 38., t.63.).

Navedeni izdaci priznaju se kao rashod u trenutku nastanka. Samo nematerijalna imovina nastala razvojem priznaje se kao imovina, i to u visini troškova nastalih isključivo u fazi razvoja.

Agresivna revalorizacija radi poboljšanja slike o solventnosti i smanjenja dojma o visokim zaradama

Agresivna revalorizacija dugotrajne imovine forenzičarima, ali i svim drugim korisnicima finansijskih izvještaja, stvara mnogo problema. Revalorizacija sama po sebi otvara mnoga pitanja o vjerodostojnosti, realnosti i transparentnosti finansijskih izvještaja.

Najčešći cilj agresivne revalorizacije je stvaranje slike manje zaduženosti, jer se time povećava pozicija ukupnog kapitala pa se postotak obaveza u pasivi smanjuje.

Skrivanje obaveza

Najčešći motivi skrivanja obaveza je izbjegavanje prikazivanja visoke zaduženosti preduzeća kako bi se dobili krediti, kako bi se zavarali dobavljači, kako bi se privukli investitori i kako bi se održala vrijednost dionica na tržištu kapitala. Skrivanje obaveza često je povezano sa skrivanjem troškova. Kod skrivanja obaveza najčešće se radi o vrlo grubim knjigovodstvenim nepravilnostima i lažiranjima.

Izvlačenje novca iz preduzeća

Izvlačenje novca iz preduzeća je jedna od vrlo čestih prevara kod nas i u svijetu. Ta vrsta prevara posebno je izražena kod preduzeća u državnom vlasništvu, ali nije nepoznata ni kod privatnih preduzeća. Prevara se najčešće provodi tako da se računi za usluge državnim preduzećima uvećavaju kako bi se novac prebacio na privatna preduzeća u kojima se isplaćuje vlasnicima s plaćenim porezom na dobit, a nakon toga se novac dijeli na sudionike u prevari. Ove vrste prevara se otkrivaju tako što se provjeravaju svi sumnjivi računi koji se uspoređuju s tržišnim cijenama takvih usluga. Preduzeća koja su naplatila lažiranje računa, u pravilu imaju visoke dobiti isplaćene vlasnicima ili neobične isplate za usluge privatnim osobama.

Složene transakcije

Složene transakcije se najčešće odnose na zamršene transakcije između povezanih preduzeća koje kontrolira jedna uprava. Najpoznatija prevara pomoću složenih transakcija

izvedena je u kompaniji „Enron“. Ta prevara je bila toliko složena da i nakon dugih istraživanja nisu potpuno rasvijetljene sve izvedene manipulacije. Složene transakcije su najveći problem za forenzična istraživanja.

Krađa gotovine

Krađa gotovine je jedan od najstarijih načina krađe. Krađa gotovine je i danas puno češći problem u poslovnoj praksi nego što bi se očekivalo. Iako se može pomisliti da je krađu novca lako otkriti jer u blagajni i na računima sve mora biti matematički tačno, to ipak nije tako. Postoje mnogi zamagljujući postupci da se krađa gotovine prikrije. Forenzičar treba uvijek provjeriti kakva se interna kontrola blagajne provodi u praksi i prema tome utvrdi stepen rizika od prevare. Ako su kontrole blagajne neadekvatne i nekontinuirane, sumnja forenzičara se povećava i on treba pristupiti forenzičnoj kontroli blagajne.

ZAKLJUČAK

U početnoj teorijskoj zamisli cilj kreativnog računovodstva kao računovodstvene discipline bio je da se korisnicima finansijskih izvještaja omogući realan prikaz stvarnog finansijskog i prinostnog položaja poslovanja društva, prema tekućim vrijednostima imovine, obaveza i kapitala. Zbog toga su u računovodstvu uvedeni fer vrijednosti i različiti modeli procjene vrijednosti imovine i obaveza.

Kreativno računovodstvo odnosi se na zloupotrebu računovodstvenih tehnika i načela sa ciljem prikazivanja finansijskih rezultata koji odstupaju od istinog i fer prikaza. Samim tim postupkom, finansijsko-računovodstveni prikazi se transformišu od onoga što je stvarno u nešto što je željeno, i to korišćenjem postojećih pravila i/ili ignorisanjem istih.

Računovodstvena praksa i teorija nastoje da formulišu pravila čija će primjena dovesti do sastavljanja i prezentiranja finansijskih izvještaja koji će biti primjereni potrebama i zahtjevima korisnika. Uzimajući u obzir činjenicu kolika šteta može nastati usled primjene „kreativnog računovodstva“, naročito na finansijskim tržištima u razvoju, važno je da računovođe i menadžeri prepoznaju postupke i tehnike koje mogu biti okvalifikovane kao „kreativno računovodstvo“. Zapravo, oni moraju biti ospobljeni da u praksi jasno vide granicu između politike finansijskog izvještavanja i kreativnog računovodstva.

Upravo prijetnja od nesagledivih šteta koje bi mogle nastati usljed gubitka povjerenja investitora i drugih korisnika u informacije iskazane u finansijskim izvještajima, nameće potrebu vladi, regulatornim tijelima i računovodstvenoj struci da ovom problemu posvete posebnu pažnju.

Literatura

1. American Institute of Certified Public Accountants (1997) Auditing Standards Executive Committee, "Consideration of fraud in a financial statement audit; Statement on auditing standards, 082". Statements on Auditing Standards. 86. Preuzeto sa: https://egrove.olemiss.edu/aicpa_sas/86.
2. Association of Certified Fraud Examiners (ACFE) (n.a.). Fraud 101: What Is Fraud? Preuzeto sa: Fraud 101: What is Fraud? (acfe.com)
3. Belak, V. (2011) Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo: Borba protiv prijevare, BELAX EXCELLENS d.o.o. Zagreb.
4. Islambegović, Novalija S. (2015). Specijalna računovodstva II, OFF-SET, Tuzla, 2015.
5. Koletnik, F., Koletnik Korošec, M., (2008) Forenzično računovodstvo u funkciji sprečavanja i otkrivanja gospodarskog kriminala, Zbornik radova: Ekonomske reforme u BiH i evropske integracije (Implikacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između EU i BiH), Jedanaesti međunarodni simpozij, Udruženje – udruga računovođa i revizora Federacije Bosne i Hercegovine, Neum 16., 17. i 18. X. 2008.
6. National Commission on Fraudulent Financial Reporting (1987.) Report of the National Commission on Fraudulent Financial Reporting. Preuzeto sa: 1987_1001_Treadway-Fraudulent.pdf (sechistorical.org).

Manipulation of Financial Reports Using Creative Accounting

Summary: *Legal regulations and international professional accounting regulations are the basis for a true and fair presentation of the property, financial and profitability position of companies. If the financial statements are prepared in accordance with the appropriate principles and principles, the users of the financial statements are able to make adequate decisions based on them. That picture can often be distorted. All measures that were deliberately implemented with the aim that the financial statements do not show the true financial and yield strength of the company can be covered by the term "creative accounting".*

Keywords: *frauds, shenanigans, manipulations, falsification of financial statements, abuse of legal regulations*